

УКРАЇНСЬКО-ШВЕДСЬКИЙ ПРОЕКТ
«ПРОГРАМА ПІДТРИМКИ РЕФОРМ УКРАЇНСЬКОГО ЛІСОВОГО
ГОСПОДАРСТВА»

УЧБОВИЙ КУРС
«ЛІСОУПРАВЛІННЯ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ»

КУРСОВА РОБОТА
на тему
«Функціонування державних
лісогосподарських підприємств в умовах
ринкової економіки»

Виконав:

Розвод С.

КИЇВ-СТОКГОЛЬМ-КИЇВ
2007

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1 Форми власності на ліс у ринковій економіці	5
Розділ 2 Лісове господарство в Україні та Швеції	7
2.1 Коротка характеристика стану лісового господарства в Україні.....	7
2.2 Характеристика діяльності Деркомлісгоспу	10
2.2.1 Мета і напрями діяльності	10
2.2.2 Організаційна структура	12
2.3 Характеристика діяльності шведського державного лісогосподарсь- кого підприємства Sveaskog	13
2.3.1 Мета і напрями діяльності	13
2.3.2 Основні лісівничі показники	14
2.3.3 Основні економічні показники	15
2.3.4 Організаційна структура.....	15
2.3.5 Екологічна складова у діяльності підприємства	17
Розділ 3 Напрями вдосконалення моделі функціонування лісогоспо- дарських підприємств в Україні	18
Висновки	21
Список джерел інформації.....	23
Додатки	

ВСТУП

Актуальність питання

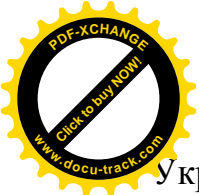
Україна знаходиться у процесі формування ринкових відносин, зокрема в лісовому секторі економіки.

Принципи управління лісогосподарським виробництвом в Україні залишаються дискусійними протягом тривалого часу, з огляду на задекларовану орієнтацію щодо ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку. Ми можемо спостерігати спроби покращити механізм ведення лісового господарства, особливо протягом останніх років. Зокрема була створена і затверджена програма “Ліси України”, дорожня карта, концепція ведення лісового господарства, доволі глибоко змінений “Лісовий кодекс України”, прийнято ряд інших законодавчих актів.

Але незважаючи на це, чітких зрушень у реформуванні ведення лісового господарства не спостерігається. Багато рішень має фрагментарний або ж суперечливий характер. Головною ж причиною повільного і неефективного впровадження трансформаційних заходів є в першу чергу відсутність чіткої стратегії, тобто стратегічного бачення розвитку лісового господарства України, відсутність позиювання галузі у народногосподарському комплексі країни, відсутність фундаментально сформованої бази для прийняття стратегічних та тактичних рішень щодо розвитку галузі в цілому.

Однобокість прийняття рішень спостерігається зокрема в тому, що Постановою КМ затверджено передачу лісових земель інших користувачів у відання Державного комітету лісового господарства, хоча обґрунтування механізму передачі немає. До того ж існують підприємства не підпорядковані ДКЛГ, які досягли високих лісівничих та фінансово-економічних показників, вищих аніж сусідні підприємства, підпорядковані ДКЛГ. Це є порушенням ринкових принципів.

Але поряд з цим, зміну самої концепції існування галузі, у тому вигляді якою вона є зараз, не розглядається, хоча саме в умовах ринкової трансформації економіки країни це необхідно зробити в першу чергу. В лісовому господарстві

України залишилися рудименти адміністративно-планової економіки – до цього часу лісогосподарські підприємства поєднують у собі функції, які в ринкових умовах ідентифікуються як “конфлікт інтересів”, тобто лісгосп є представником органу лісоуправління, державної лісової охорони і господарюючим суб’єктом в одній особі.

Це питання не раз підіймалось у пресі та наукових дискусіях. Зокрема, для аналізу стану лісового сектору економіки була залучена міжвідомча аналітично-консультаційна рада з питань розвитку продуктивних сил і виробничих відносин. комісія, яка мала на меті провести незалежну експертизу стану ведення лісового господарства в Україні. Її очолював депутат ВР, акад. Юхновський І.Р.. Як висновок, було дано багато критичних зауважень, у тому числі щодо системи управління галузі. Була запропоновано використати польських варіант, але з проміжним переходом. Але ця та інші концептуальні підходи поки що не мають реального комплексного втілення.

Причина вибору шведського прикладу розвитку лісового господарства

Цікавим прикладом щодо розвитку лісового господарства може стати Швеція. У цій країні ми можемо спостерігати один з прикладів вирішення вищезгаданої проблеми “конфлікту інтересів” у лісогосподарській діяльності лісогосподарських підприємств, зокрема державної форми власності. Це одна з країн, яку часто ставлять у приклад, згадуючи про поєднання екологічних, економічних та соціальних потреб суспільства у контексті сталого лісокористування. До того ж, це країна де лісогосподарське виробництво достатньо глибоко інтегроване з потужною лісопромисловою галуззю.

Звичайно, повністю перенести існуючий шведський механізм лісоуправління і лісокористування в Україну не можливо і, мабуть, не доцільно, оскільки ці країни мають відмінності не тільки у природно-кліматичному, але й в історико-культурному та економічному розвитку. Але концептуальні підходи щодо сталого лісоуправління у Швеції можуть стати цінними при формуванні цілісної системи ведення лісового господарства в Україні.

РОЗДІЛ 1

ФОРМИ ВЛАСНОСТІ НА ЛІС У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

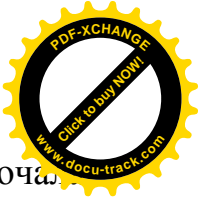
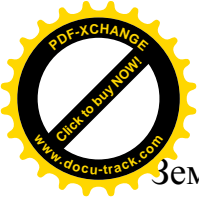
В умовах переходу до ринкових відносин в економіці України і кризової економічної і політичної ситуації встановлення форм власності, зокрема й на такі ресурси як земля і ліс, відіграють далеко не останню, і навіть, одну з основоположних ролей в стабілізації економічного стану в країні. Досі існують проблеми роздержавлення і приватизації (переходу від державної до недержавної форми власності) багатьох підприємств України. Вирішення цих питань в сучасних умовах вимагає ретельного розгляду структури власності і її особливостей, світового досвіду диференціації форм власності (націоналізація і денационалізація, антимонопольна політика, приватизація і інше), національних особливостей економіки України. Звичайно, в основі вищезгаданих процесів мають бути чітко сформовані правові механізми та належна виконавча дисципліна.

Щодо існування приватної власності на ліси можна звернутись до прикладу багатьох європейських країн, зокрема Швеції, яка має дуже розвинений лісовий сектор економіки.

У Швеції, як і у інших країнах з ринковою економікою виділяють наступні види власності: державна, приватна та колективна. Ліс, як природний ресурс теж знаходиться у різних видах власності (рис.1.1) і, як можна побачити, у Швеції переважає приватна власність на ліси, а частка державної власності є незначною.

Особливістю шведської моделі економіки є те, що ліс, як і будь-який інший товар на ринку має свою ціну, і будь-хто, й у будь-який час може його купити чи продати. Звичайно, лісовий ринок Швеції має свої особливості, правила і тривалий еволюційний розвиток.

В Україні, на відміну від Швеції, інститут власності, в тому числі й власності на ліс, знаходиться тільки на початковій стадії розвитку. З прийняттям

Земельного кодексу [2] і оновленого Лісового кодексу [3], Україна, почав
наближатись в цьому напрямі до країн з ринковою економікою.

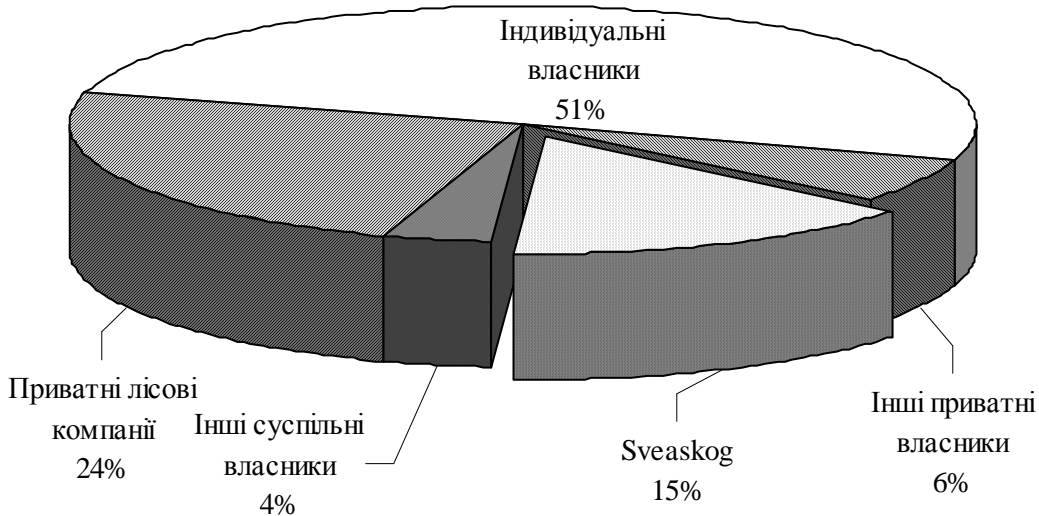

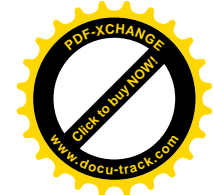
Рис.1.1 Розподіл лісів Швеції за власниками

Згідно з існуючим законодавством ліси в Україні можуть знаходитись у державній, приватній і комунальній власності [3, стаття 7]..

Згідно з положеннями Лісового кодексу України, ліс може бути приватним якщо він отриманий чи придбаний у складі селянських, фермерських та інших господарств і має площу не більше 5 га. Також без обмеження площі ліс може бути створеним на власних земельних ділянках деградованих і малопродуктивних угідь. [3, стаття 12].

Якщо розглядати фактичну ситуацію з розподілом власності на ліси в Україні, то тут спостерігається протилежна до Швеції ситуація – державна власність в даний час переважає, а приватних лісів майже немає (менше 0,1%) . Ще близько 2% лісів знаходяться у комунальній власності.

Можна констатувати, що розвиток власності на ліси в Україні поки що значно відрізняється навіть від країн колишнього соціалістичного табору – Угорщини, Чехії, Словачків та колишніх республік радянського Союзу – Литви і Латвії, у яких процеси ринкової трансформації почались раніше. Так у Чехії у державній власності знаходиться 63,3% лісів, в Угорщині – 60%, у Словачків – 42,7, У Литві і Латвії – близько 50%.

РОЗДІЛ 2

ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО В УКРАЇНІ ТА ШВЕЦІЇ

2.1 Коротка характеристика стану лісового господарства в Україні

Загальна площа земель лісового фонду становить 10,8 млн. га, з яких вкрито лісовою рослинністю 9,5 млн. га, це становить 15,7% від території України. Україна, незважаючи на невелику лісистість території, за площею та запасами лісу є європейською лісовою державою. За площею лісів Україна посідає восьме місце в Європі (не враховуючи Росію).

За 50 років лісистість зроста майже в 1,5 рази. Запас деревини в лісах зріс в 2,5 рази і досяг 1,8 млрд. м³. Середній щорічний приріст у лісах Держкомлісгоспу дорівнює 4,0 м³ на 1 гектар і коливається від 5,0 м³ в Карпатах до 2,5 м³ у Степовій зоні.

Ліси по території України розташовані дуже нерівномірно і сконцентровані переважно в Поліссі та Карпатах. Лісистість у різних природних зонах має значні відмінності і не досягає оптимального рівня, коли ліси найбільше впливають на клімат, ґрунти, водні ресурси, а також протидіють ерозійним процесам.

Ліси України утворюються понад 30 видами дерев, серед яких домінують сосна, дуб, бук, ялина, береза, вільха, ясен, граб, ялиця. Хвойні насадження займають 42% загальної площі, зокрема сосна – 33%. Твердолистяні насадження становлять 43%, зокрема дуб і бук – 32%. Середній вік насаджень перевищив 55 років, іде поступове старіння лісів, що сприяє погіршенню їх санітарного стану.

Україна має ряд особливостей щодо лісів і лісового господарства, які виділяють її з-поміж інших європейських країн. Зокрема, Україна має відносно низький середній рівень лісистості території країни (15,7%), у порівнянні з іншими країнами Європи (табл.1.1).

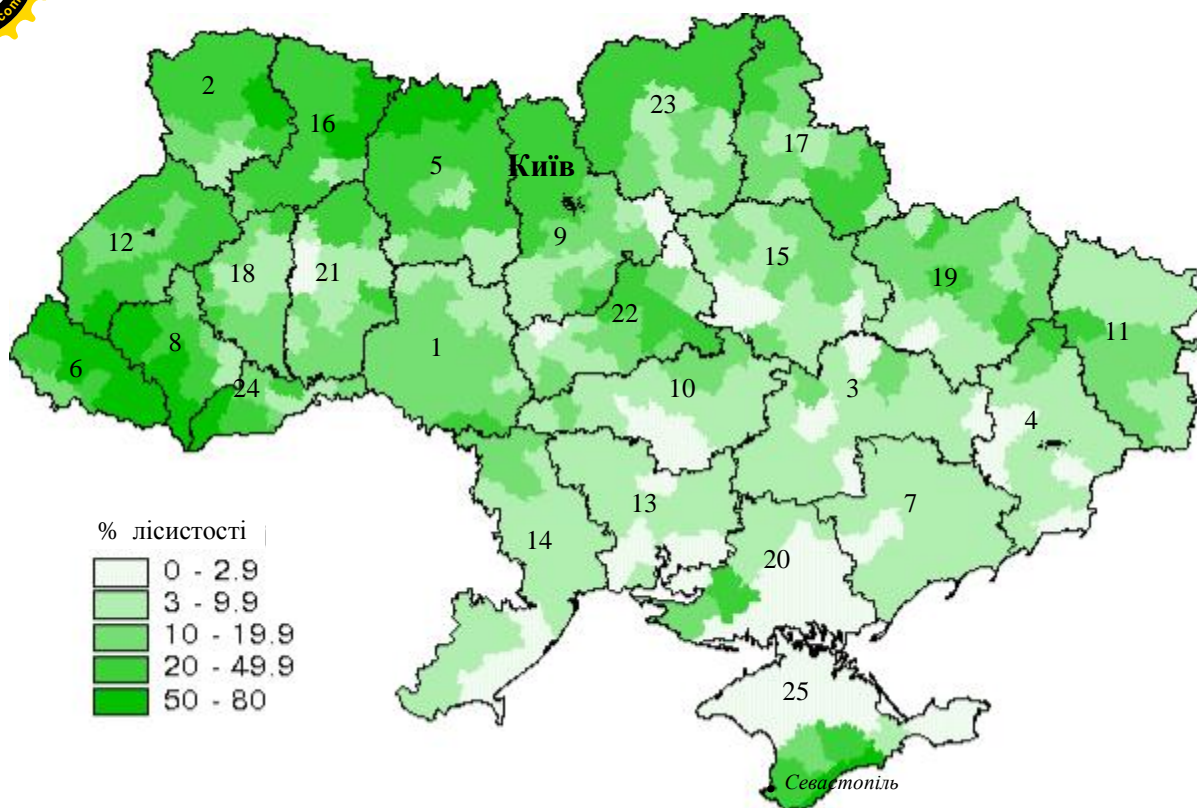
Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика лісозабезпеченості країн Європи

№ п/п	Країна	Загальна площа території країни, тис. га	Площа вкритих лісом земель, тис. га	Процент лісистості
1	Швеція	45218	27264	60,3
2	Фінляндія	33814	21883	64,7
3	Франція	54919	15156	27,6
4	Іспанія	50596	13509	26,7
5	Німеччина	35702	10740	30,1
6	Туреччина	77945	9954	12,8
7	Італія	30132	9857	32,7
8	Україна	60370	9491	15,7
9	Польща	31268	8942	28,6
10	Норвегія	32376	8710	26,9

До того ж, ліси України зростають у різних природно-кліматичних зонах (Полісся, Лісостеп, Степ, Українські Карпати та гірський Крим), що мають різкі відмінності щодо лісорослинних умов (Рис.2.1). На Поліссі ліси займають 26,1% території, в Лісостепу - 12,2, Степу - 3,8, у Карпатах і гірських районах Криму - відповідно 40,2 і 32%. Найбільш лісистими є Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Житомирська та Волинська області (лісистість від 30 до 51%). У степових областях, навпаки, лісистість дуже низька, зокрема у Дніпропетровській, Херсонській, Миколаївській і Запорізькій областях вона не перевищує 3,7-5,2%.

Існуючі відмінності лісорослинних умов зумовлюють застосування різних підходів щодо методів ведення лісового господарства, використання лісових ресурсів та корисних властивостей лісу (дод.1).

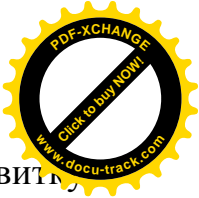
Адміністративно-територіальні одиниці України

1	Вінницька	8	Івано-Франківська	15	Полтавська	22	Черкаська
2	Волинська	9	Київська	16	Рівненська	23	Чернігівська
3	Дніпропетровська	10	Кіровоградська	17	Сумська	24	Чернівецька
4	Донецька	11	Луганська	18	Тернопільська	25	АР Крим
5	Житомирська	12	Львівська	19	Харківська		
6	Закарпатська	13	Миколаївська	20	Херсонська		
7	Запорізька	14	Одеська	21	Хмельницька		

Рис.2.1 Лісистість території України за адміністративно-територіальними одиницями

Ліси України мають переважно екологічне значення і висока їх частка (до 50%) має обмежений режим використання. Україна також має високий відсоток заповідних лісів (13,7%), який має стійку тенденцію до зростання.

Значна площа лісів зростає у зоні радіоактивного забруднення. В цілому близько 3,5 млн.га українських лісів уражені внаслідок Чорнобильської катастрофи. 39% цієї території має рівень радіоактивного забруднення більш ніж 1 Кі/км², що призвело до обмеження використання лісів. 157 тис.га виключені з господарювання внаслідок високого рівня радіоактивного забруднення (більш 15 Кі/км²).

Значно ускладнює ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку

історично сформована ситуація з закріпленням лісів за численними постійними лісокористувачами. Для ведення лісового господарства ліси надані в постійне користування більш ніж 50-ти міністерствам, відомствам і організаціям (Рис.2.2).

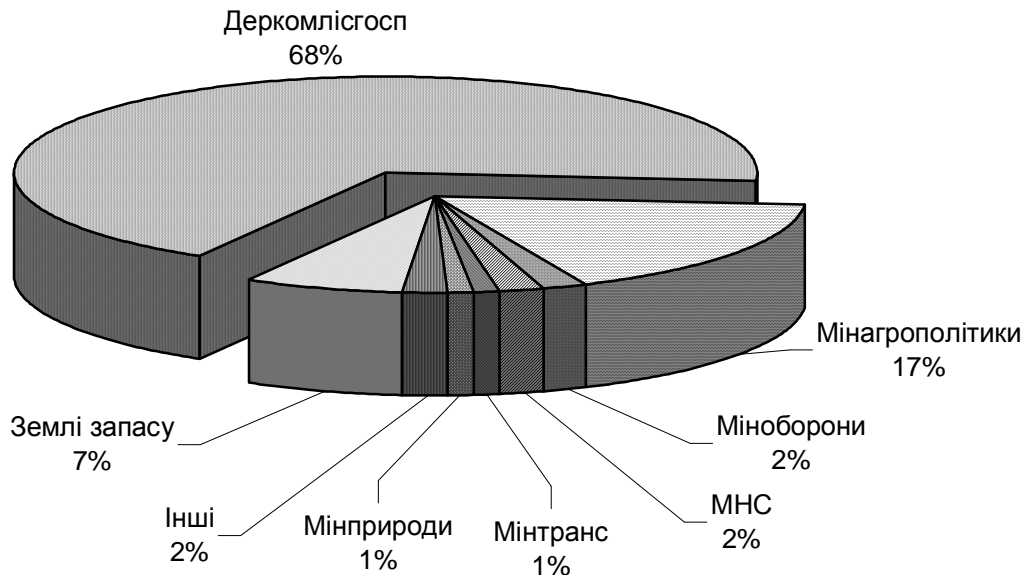

Рис.2.2 Розподіл земель лісового фонду за підпорядкованістю

На сьогоднішній день більше 0,8 млн. гектарів лісів не надані в користування і знаходяться на землях запасу. Через відсутність проведення в них лісівничих заходів, охорони, захисту їх від шкідників, хвороб, вони знаходяться в незадовільному санітарному стані, самовільно вирубуються, гинуть від пожеж, особливо від неконтрольованих сільськогосподарських палів.

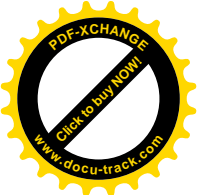
Найбільшу тривогу лісівників щодо земель запасу викликає невизначене правове підпорядкування понад 400 тис.га полезахисних лісових смуг, під захистом яких знаходиться біля 13 млн.га ріллі.

2.2 Характеристика діяльності Деркомлісгоспу

2.2.1 Мета і напрями діяльності

Державний комітет лісового господарства України є центральним органом виконавчої влади у галузі лісового та мисливського господарства.

Основними завданнями Держкомлісгоспу України є:

- забезпечення реалізації державної політики у сфері лісового мисливського господарства, а також охорони, захисту, раціонального використання й відтворення ресурсів лісу, мисливської фауни, підвищення ефективності лісового та мисливського господарства;

- здійснення державного управління, регулювання та контролю у сфері лісового та мисливського господарства;

- розробка та організація виконання загальнодержавних, міждержавних і регіональних програм у сфері захисту, підвищення продуктивності, раціонального використання та відтворення лісів, а також участь у розробці та виконанні таких програм з питань використання та відтворення мисливської фауни, розвитку мисливського господарства, організації лісовпорядкування.

Державні лісгосподарські підприємства, підпорядковані Держкомлісгоспу, відповідальні за весь комплекс лісгосподарських робіт – від посадки лісу до проведення рубок головного користування. Крім того майже кожне підприємства має потужності по первинній деревообробці.

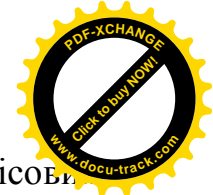
Роботу лісгосподарських підприємств можна охарактеризувати наступними фактами:

а щороку підприємствами ДКЛГ створюється 40-45 тис.га нових насаджень. Із загальної кількості 30-35 тис.га складає лісовідновлення і 8 - 10 тис. га лісорозведення на землях лісової фонду і землях, що вийшли з-під сільськогосподарського користування. Штучне лісовідновлення є переважаючим вид лісовідновлення;

а для вирощування насіння ДКЛГ має 649 розсадників, де щорічно вирощується 360 млн. сіянців і саджанців;

а щороку в Україні заготовляється 15-16 млн.м³ деревини в цілому і 11-12 млн.м³ силами підприємств ДКЛГ. Тільки половина деревини заготовляється в порядку рубок головного користування, решта половини заготовляється в порядку різних видів рубок догляду, санітарних і лісовідновних рубок;

а підприємства ДКЛГ відповідальні також за охорону лісів від пожеж, захист від шкідників і хвороб. Для запобігання пожеж щорічно створюються

протиопожежні розриви і мінералізовані смуги, організовується робота лісових сторожів і пожежно-хімічних станцій;

А разом із заготівлею деревини лісогосподарські підприємства займаються побічним лісовим користуванням. На жаль найпридатніші для цього площі радіоактивно заражені і не використовуються, проте щорічно підприємствами ДКЛГ збирається 10-20 т грибів, 100-150т лікарських рослин 200-500 т ягід. Ресурси використовуються не повністю і існує необхідність розширення цього напрямку робіт;

А державні лісові підприємства мають два джерела доходу – субсидії з державного бюджету і власні засоби, одержувані від продажу круглого лісу і продуктів його переробки, продукції побічного користування і т.д.;

А розмір попневої платні не покриває витрат бюджету на фінансування лісогосподарської діяльності, проте враховуючи всі виплати у вигляді податків в державний і місцевий бюджети, ДКЛГ приносить державі дохід, який у три рази перевищує виділені бюджетні кошти.

2.2.2 Організаційна структура

Як уже зазначалось Держкомлісгосп має у своєму розпорядженні 68% лісового фонду країни. Для забезпечення належного ведення лісового господарства його організаційна структура була побудована за регіональним принципом. Тобто у кожній області є його регіональний представник, якому підпорядковуються лісогосподарські та інші підприємства, що входять до його сфери управління (рис 2.3). В той же час є ряд підприємств та інших суб'єктів лісогосподарської діяльності, що знаходяться у прямому підпорядкуванні Держкомлісгоспу.

Рис. 2.3 Організаційна структура Держкомлісгоспу

Середня облікова чисельність штатних працівників у системі Держкомлісгоспу становить близько 91 тис. осіб, із яких майже п'яту частину складають жінки.

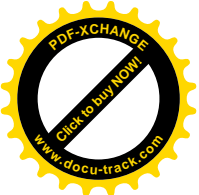
2.3 Характеристика діяльності шведського державного лісогосподарського підприємства Sveaskog

2.3.1 Мета і напрями діяльності

Sveaskog є акціонерним підприємством, 100% акцій якого належать державі. Метою його діяльності є збільшення обороту власного лісового капіталу шляхом стійкого розвитку переваг усіх лісових компонентів.

При цьому діяльність підприємства спрямована на досягнення трьох цілей:

- *фінансових* – спрямованих на поліпшення рентабельності власного капіталу та чистих активів, збільшення доходності лісівничої діяльності тощо;.

- соціальних – підпорядкованих політиці, яка чітко встановлює поведінку Sveaskog як роботодавця, бізнес партнера і члена суспільства. Зокрема, соціальні цілі пов'язані з розвитком ділової активності та професіоналізму працівників, поліпшенням умов та безпеки праці;
- цілей щодо навколишнього середовища – збереження біорізноманіття, захист водної та земельної екосистеми, зменшення негативного кліматичного впливу та шкідливих викидів.

Основним напрямом діяльності підприємства є ведення лісового господарства. Поруч з цим підприємство розвиває сферу послуг пов'язану з рибальством, мисливством і туризмом.

2.3.2 Основні лісівничі показники

Sveaskog має у власності близько 4,5 млн.га земель, з них 3,4 млн.га є продуктивними лісовими землями. Sveaskog володіє 15% продуктивних лісових земель Швеції і є найбільшим лісовласником в країні і одним із найбільших лісовласників світу.

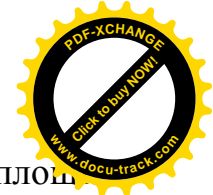
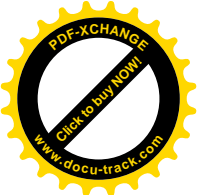
Ліси, що належать цьому підприємству розташовані по всій території Швеції, але найбільш вони зосереджені у північній частині країни (близько 80%).

Основними деревними породами, що зростають на лісових землях підприємства є сосна та ялина, насадження яких займають відповідно 61% і 31%. Широколистяні ліси представлені всього лише на 8% площі лісів

Вікова структура лісів нерівномірна – насадження вікової категорії 0-60 років переважають насадження вікової категорії 60-100 років.

Загальний запас деревини у лісах Sveaskog становить 310 млн.м³, середньорічний приріст – 12, а обсяги лісозаготівель – близько 7 млн.м³. Тобто використання приросту становить близько 78%, і запас деревини у лісах Sveaskog постійно зростає.

Щорічно на площах близько 27 тис.га проводяться рубки догляду в молодняках (pre-commercial thinning) і на 5 тис.га – підживлення лісу, з метою досягнення оптимального приросту лісових насаджень.

Обсяги лісовідновлення і лісорозведення щорічно охоплюють значні площі.

Так, у 2005 році, сприяння природному поновленню проводилось на площі 24 тис.га, посів лісу – 3,9 тис.га, посадка лісу – 19,9 тис.га.

2.3.3 Основні економічні показники

Головним джерелом доходів підприємства є ліс.

Sveaskog є провідним постачальником пиловника (80 споживачів), целюлозної сировини (35 споживачів) та біопалива (30 споживачів). Загальний об'єм поставленої лісопродукції становить 14,2 млн.м³ умовно круглого лісу, з них 46% - з власних лісів. Частка Sveaskog на внутрішньому ринку круглої деревини, включаючи заготовлену деревину в лісах інших лісоВласників, становить близько 18%, тобто 11,5 млн.м³.

Також компанія є крупним постачальником лісового насіння та сіянців для інших споживачів у Швеції. Щорічно реалізується близько 128 млн. сіянців, що становить 35% ринкового попиту країни.

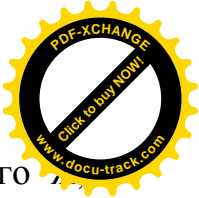
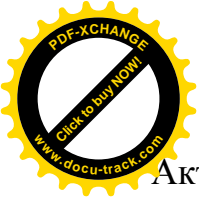
Середньорічний дохід компанії становить близько 6 млрд. шведських крон, чистий прибуток – близько 2 млрд. шведських крон, кількість працюючих – близько 800 чол.

Sveaskog є власником 50% акцій одного з найбільших деревообробних підприємств Європи – шведської акціонерної компанії Setra Group. Ця компанія має 12 лісопилок та 5 деревопереробних підприємств і щорічно переробляє 2,3 млн.м³ пиловника, і має дохід більше 5 млн. шведських крон. На підприємстві працює близько 1,5 млн.чол.

У 2006 році Sveaskog придбав підприємство AssiDoman Cartonboard, яке спеціалізується на виробництві пакувальних матеріалів (близько 3,5 тис.т щорічно). Доход підприємства – близько 2500 млн. шведських крон, операційний прибуток – близько 300 млн. шведських крон, кількість працюючих – близько 700 чол.

2.3.4 Організаційна структура та управління підприємством

Як уже зазначалось, компанія Sveaskog AB є акціонерним товариством, а отже в своїй діяльності вона керується наступними законодавчими документами:

Акт про компанії, Закон про конкуренцію, Лісовий кодекс та ін. До того ж компанія має дотримуватись „Політики державної власності”, оскільки це є державне підприємство, а також, Шведського кодексу корпоративного управління та виконувати рішення законодавчого органу влади – парламенту щодо певних задач і цілей у розвитку лісової галузі чи діяльності підприємств. Як і будь яка компанія Sveaskog AB має Статут акціонерного товариства, у якому передбачено основні засади його функціонування.

Організаційна структура побудована на тих же засадах, що і акціонерних підприємств інших видів діяльності (рис.2.4).

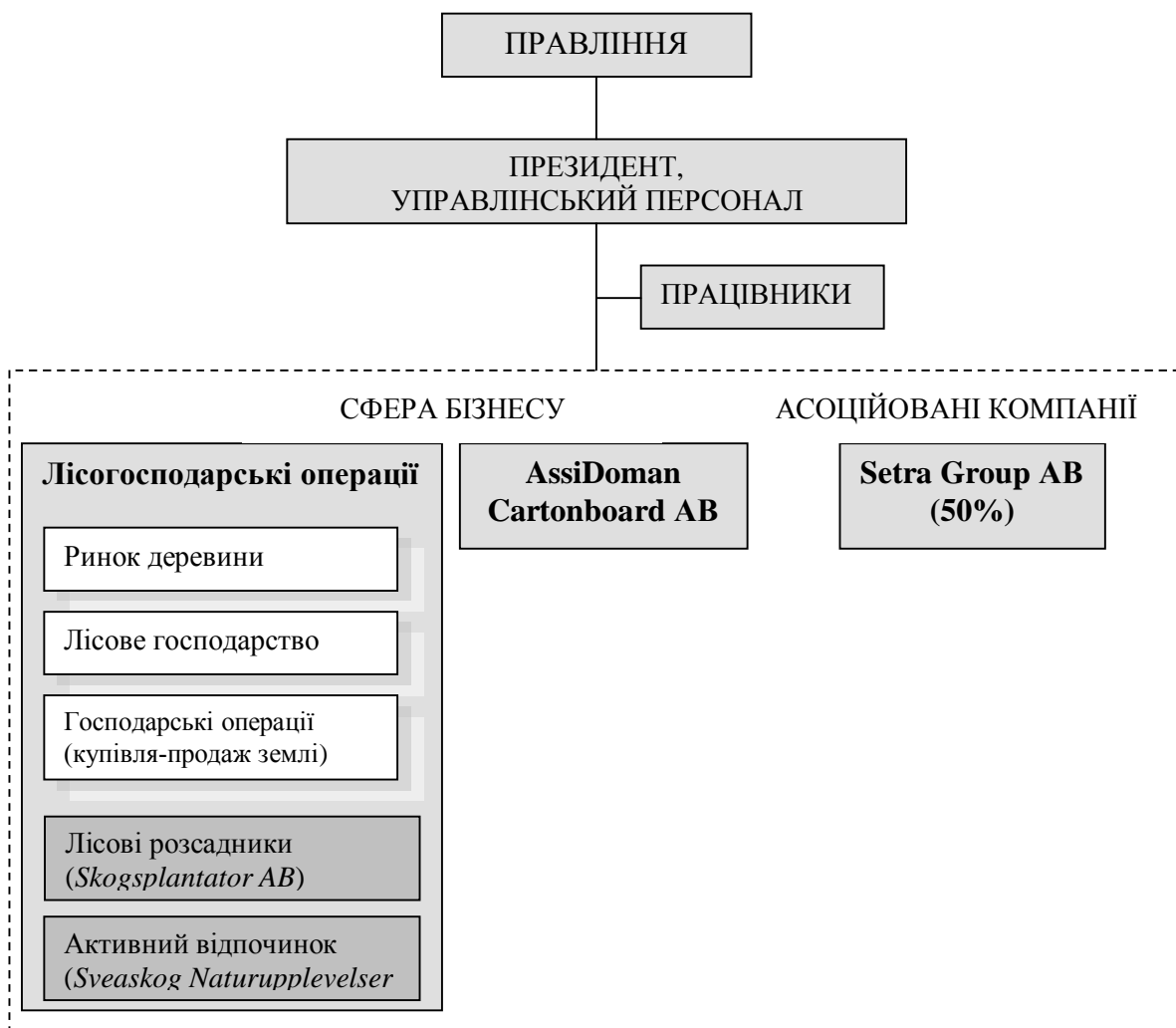
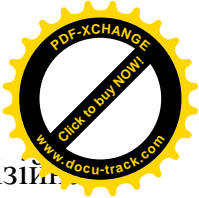

Рис. 2.4 Організаційна структура

а вищий керівний орган компанії – загальні збори акціонерів з делегуванням повноважень у період між зборами – спостережній раді.

а вищий виконавчий орган – правління (рада директорів) на чолі з головою правління – президентом компанії.

а головний контролюючий орган підприємства – постійно діюча ревізійна комісія, яка вибирається з акціонерів компанії.

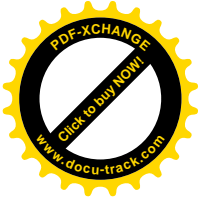
Отже, ми можемо спостерігати чітку схему розподілу повноважень і управління компанією. Зокрема, вищезазначений статус компанії Sveaskog AB дозволяє самостійно вирішувати поточні господарські питання без прямого втручання державних органів влади чи їх окремих представників – політиків, міністрів і т.д. у прийнятті керівництвом стратегічних чи тактичних рішень. Тобто компанія працює на загальних засадах діяльності акціонерних підприємств Швеції.

Особливістю в організаційній структурі Sveaskog є децентралізація роботи через поділ підприємства на п'ять підрозділів за географічним принципом. Така децентралізація управління дозволяє чіткіше розподілити сфери відповідальності, оперативніше реагувати на зміну ринкової ситуації, швидше вирішувати господарські питання та ефективніше налагоджувати співробітництво з іншими компаніями.

2.3.5 Екологічна складова у діяльності підприємства

На підприємстві приділяється особлива увага дотриманню екологічно безпечних методів проведення лісогосподарських робіт і запобіганню негативного впливу на екологію. Всі ліси компанії сертифіковані згідно із шведським стандартом Лісової Наглядової Ради (FSC).

Sveaskog приймає активну участь у збереженні навколишнього природного середовища. Зокрема, ним було прийнято рішення про створення 34 екопарків по всій території Швеції, і для цієї мети відведено 5% продуктивних лісових земель.

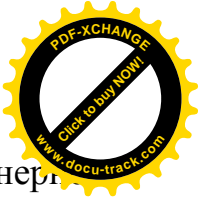
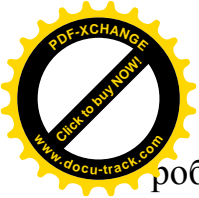
РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Розглядаючи дане питання, слід оцінити всі “за” і “проти” реструктуризації галузі. Для цього доцільно скористатись SWOT-аналізом для українського та шведського сценарію розвитку лісового господарства. (Дод.А). Але нижче майже тільки Латвія до якої ми навіть не їздили.

Як бачимо, перехід від однієї моделі до іншої має багато перешкод. Зокрема Україна поки що не має такого значного досвіду розвитку ринкових відносин. І в даний час мабуть слід погодитись з тими науковцями та політиками, які застерігають від поспішних дій щодо передачі в приватну власність державних лісів. Частково доказом їхньої правоти може слугувати приклад Латвії, де внаслідок реституції було передано у приватну власність значну частину лісів. Але ведення лісового господарства в приватних лісах не тільки не покращилось, а навпаки погіршилось, через втрату або ж відсутність досвіду ведення лісового господарства у нащадків колишніх лісовласників. На теперішній момент держава змушена на ринкових засадах викупати приватні ліси щоб не допустити їхньої деградації.

Хоча в цілому, прийнята в 2000 році нова лісова політика Латвії виправдала себе – за останні роки грошовий оборот подвоївся і досяг приблизно 40 млн. латів. Всі реформи заробили коли відбулося розділення функцій управління і функцій ведення лісового господарства. В результаті Державна лісова служба, яка до цього вела лісове господарство, продавала деревину, гасила пожежі і видавала лісорубальні квитки була розділена – її функції були частково передані акціонерному суспільству „Державні ліси Латвії”, - компанії, створеної з метою перекладу господарської діяльності в державних лісових масивах на принципи ринкової економіки. Зараз це акціонерне суспільство управляє що належать державі лісовими масивами, що комерційно використовуються, паралельно з експлуатацією лісів і реалізацією лісоматеріалів. Розвиває і інші види діяльності: виділяє лісові угіддя для полювання надає рекреаційні послуги, веде селекційну

роботу і вирощує саджанці для відновлення лісів. Таким чином, акціонери товариства "Державні ліси Латвії" реалізує державні інтереси в лісогосподарській діяльності забезпечуючи збереження лісів, добиваючись збільшення їх вартості і отримання максимальних доходів.

З огляду на обрану урядом концепцію сталого розвитку, у лісовому секторі економіки необхідно здійснити цілу низку трансформаційних заходів. Вони перекликаються з висновками проведеного нами SWOT-аналізу (Дод.А): зменшення кон'юнктурного політичного впливу на діяльність підприємств, децентралізація управлінських рішень, роз'єднання різних функцій, що поєднуються лісогосподарськими підприємствами, поліпшення інфраструктури, оновлення технологій.

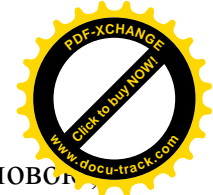
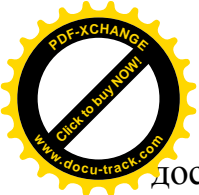
Звичайно, не доцільно робити різкий перехід на нові принципи господарювання, оскільки належна законодавча база поки що не сформована. Враховуючи вже прийняті заходи щодо реформування лісового сектору економіки та мету, що поставлена у "Концепції..." першочергово необхідно здійснити декілька кроків.

По-перше, всі підприємства Державного комітету лісового господарства вивести з-під його підпорядкування, створивши окремий суб'єкт господарювання, який би функціонував на загальних ринкових принципах.

По-друге, закріпити за Держкомлісгоспом¹ функції контролю за дотриманням лісового законодавства щодо лісогосподарських підприємств всіх форм власності на всій території країни.

В той же час Держкомлісгосп або Мінприроди має бути головним виконавчим органом держави щодо впровадження державної лісової політики, яка визначатиме стратегічні орієнтири розвитку галузі з метою забезпечення задоволення потреб суспільства у різних ресурсах лісу. Для проведення стратегічних досліджень, аналізу та прогнозу наслідків від прийняття тих чи інших рішень, у його підпорядкуванні можуть залишитись галузеві науково-

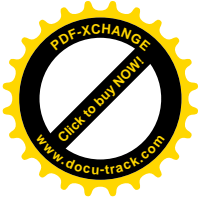
¹ У якості альтернативи Держкомлісгосп може бути реорганізований у Департамент лісового господарства при Міністерстві охорони навколишнього природного середовища і природних ресурсів.

дослідні установи та проектні організації. Хоча це не є обов'язковою умовою, оскільки, їхня діяльність може бути організована і на основі самофінансування.

По-третє, вивести державну лісову охорону як окрему сферу діяльності, подібно до пожежної охорони чи міліції. В такому разі можна забезпечити фаховий контроль за використанням державних лісових ресурсів, а їхня незалежність від підприємства позбавить працівників лісової охорони від виконання не регламентованих (не властивих) для них робіт (заготівля лісу, рубки, пов'язані з веденням лґ, встановлення і ремонт рекреаційних пунктів, збір сміття в лісі, обладнання місць підгодівлі диких тварин і т.д.). Натомість, вони матимуть час для патрулювання закріпленої за ними території.

Внаслідок цих основних змін можна буде очікувати, що підприємства лісового господарства незалежно від форми власності будуть працювати на однакових засадах, нести одну відповідальність і матимуть чітко визначені повноваження. В той же час, діяльність державного лісгосподарського підприємства позбавиться значного політичного впливу і зможе функціонувати на принципах самостійності і самоокупності. Це має принести значний позитивний ефект, оскільки підприємства зможе стабільно працювати на основі виробленої довготермінової стратегії, реінвестувати кошти у свій розвиток, оновити основні засоби, а головне, відповідальність за господарські рішення буде чітко визначеною і контрольованою.

ВИСНОВКИ

Українське лісове господарство зараз має неефективну систему управління яка не відповідає сучасним вимогам суспільства. Для його ефективного розвитку необхідна реорганізація цієї системи, яка полягає у розділенні функцій управління від функцій ведення лісового господарства. Необхідно знати хто за що відповідає, хто ухвалює рішення і, хто господар в лісі. Подібна система, вже не одне десятиріччя успішно працююча в країнах Скандинавії, а також підтвердилася в Латвії.

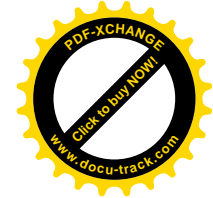
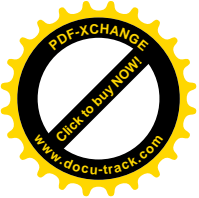
Головною задачею державних лісових служб України, як і у Швеції чи Латвії має залишатись це управління лісами за принципами стійкого лісового господарства, включаючи широку співпрацю із зацікавленими сторонами. У зв'язку з чим, лісове господарство повинне вестися так, щоб сьогодні і в майбутньому могли розвиватись екологічні, економічні і соціальні функції, тобто лісове господарство повинне бути економічно вигідним, відповідати вимогам охорони навколишнього середовища і бути соціально вигідним.

Для формування чітких „правил гри” і недопущення зміни стратегічних планів чи впливу на них у майбутньому, при розробці стратегії розвитку державного підприємства “Ліси України” необхідно виходити з наступних припущень щодо концептуальних положень діяльності держави як найбільшого власника лісових угідь по управлінню і експлуатації комерційних лісів, що їй належать:

- держава не продаватиме (не приватизуватиме) ліси, що знаходяться в її власності;
- державне підприємство “Ліси України”, має залишатися однією юридичною особою для забезпечення економічної відповідальності за користування комерційними державними лісами і для збереження і збільшення їх вартості. Державний ліс і лісова інфраструктура мають бути вкладені в основний капітал підприємства;

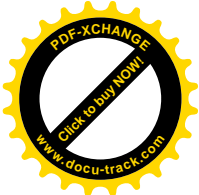
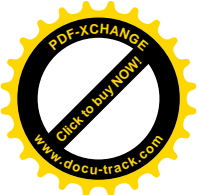

- держава як власник лісів має регулювати і розвивати ділове середовище лісі і навкруги нього, стимулюючи конкурентоспроможність лісового комплексу України, у тому числі створення максимальної доданої вартості в Латвії з урахуванням економічних і соціальних інтересів держави;
- держава зберігає питому вагу державних лісів, що підлягають комерційному використуванню, щоб забезпечити стабільність і розвиток лісового сектору народного господарства України, дотримуючи баланс між екологічною, економічною і соціальною функціями лісу;
- прибуток підприємства, в основному, має витратись на підвищення якості лісу, розвиток лісової інфраструктури і збільшення площ експлуатованого лісу.

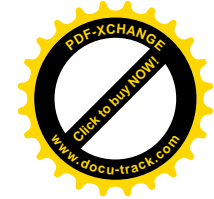
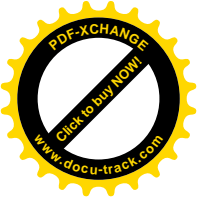

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Державний лісовий кадастр за станом на 1 січня 1996 року. Україна. – Ірпінь: Українське державне лісовпорядне виробниче об'єднання, 1997. – Кн.1. – 508с.
2. Земельний кодекс України
3. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року, № 3853-ХІІ, в редакції закону №3404-IV (3404-15) від 08.02.2006) // ВВР. – 2006. – №21. – С. 170
4. Лісове господарство України: проблеми та перспективи/ за редакцією акад.. НАН України І.Р.Юхновського.– К, 2003. – 178 с.
5. Фурдичко О.І. Ефективність ресурсно-виробничого потенціалу лісогосподарського комплексу (теорія, методологія, практика). –Львів: Світ, 1995. – 288с.
6. Юхновський І. Про що шумить український ліс// Дзеркало тижня.–2004.– №12
7. Павлович О. Міфи та реалії українського лісу// Дзеркало тижня.–2004.– №32
8. Sveaskog: Annual report 2005
9. Sveaskog: Sustainability report 2005
10. Sveaskog: Brief facts 2006
11. www.sveaskog.se
12. www.dklg.gov.ua
13. www.derevo.info
14. www.fmsc.com.ua

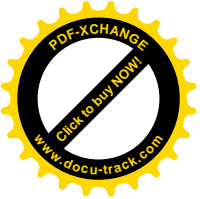
Додатки

Додаток А

Робочий лист SWOT-аналізу. Перелік факторів

Можливості		Сила		Слабкість		Загрози	
<i>Покращання економічних показників</i>	1	<i>Сформований механізм управління</i>	4	<i>Об'єднання різних функцій</i>	1	<i>Соціальна напруга через можливі скорочення</i>	4
<i>Зменшення адміністративних витрат</i>	8	<i>Законодавча база</i>	3	<i>Слабка інфраструктура</i>	3	<i>Зміна лісової політики</i>	6
<i>Вільніше розпорядження коштами</i>	2	<i>Розгалужена система лісогосподарських підприємств</i>	1	<i>Застарілі технології</i>	4	<i>Необґрунтоване обмеження лісокористування</i>	3
<i>Менший політичний вплив</i>	6	<i>Достатня кількість кваліфікованих кадрів</i>	2	<i>Значний політичний вплив</i>	2	<i>Супротив змінам різних політичних та інших кіл</i>	1
<i>Прозорий механізм прийняття рішень</i>	7			<i>Значна централізація управлінських рішень</i>	2	<i>Непослідовне втілення програми перетворень</i>	2
<i>Збільшення інвестицій</i>	3					<i>Корупція</i>	5
<i>Підвищення продуктивності праці</i>	4						
<i>Покращання умов праці</i>	5						
<i>Забезпечення стійкого розвитку галузі</i>	2						

Робочий лист SWOT-аналізу Стратегічні фактори

Ключові провідні фактори		Ключові фактори бар'єру	
Покращання економічних показників	3	Об'єднання різних функцій	1
Вільніше розпорядження коштами	4	Значний політичний вплив	3
Забезпечення стійкого розвитку галузі	1	Значна централізація управлінських рішень	2
Розгалужена система лісогосподарських підприємств	2	Супротив змінам різних політичних та інших кіл	5
Достатня кількість кваліфікованих кадрів	5	Непоследовне втілення програми перетворень	4